شانۆنامەی ڤان کوخ تووشی کێرێنا دەبێت.. نیهاد جامی

شانۆنامەیەکی کورتە بریتیە لە کۆمەڵە دیمەنێکی شانۆیی، هەر دیمەنێک گوزارشت لەدنیابینی تابلۆیەکی ڤان کوخ دەکات، دیکەر بریتیە لە تابلۆیەکی ڤان کوخ، کە بەپێی دیمەنەکان دەست نیشان دەکرێت، روناکیش هەمان تابلۆیە کەبەسەر پانتاییەکەدا پەرش بووە. بە ئەوەی تەواوی شانۆنامەکە وێنەیەکی ووون ببەخشێت، هەوە ئەدین هەر دیمەنێک وەک نووسینەکی سەربەخۆ دابنێین، ئەو تابلۆیش دابنێین کەوا دەیالۆگ و ڕووداوی لەسەر بنیاتنراوە

تابلۆی پێتاتە خەرەکان

مێزێک لەناوەراستی شانۆ دانراوە، خانەوادەیەک ژمارەیان پێنج کەس بەدەوری مێزەکە کە بووننتەوە، لەدواوەی شنۆ تابلۆی پێتاتە خەرەکان نیشان دەدرێت، هەمان تابلۆ بەتەوە ڕوناکی لەبەرزایی شانەوە دەدرێت لەخانەوادەکە

کچێ منالکارەکە: هەشتا ئەمە دەتوانین بجولێین

دایک: دەخۆشبێ کچەکەم ئەمە زیندووین، تابلۆیەک دەمانپارێزێت لەمردن

باوک: ئەمە زیندوو نین، مردوویەکی هەڵواسراوین

کچێ منالکارەکە: باوکە کەی دەتوانین بچینە دەرەوە، بیری شۆقام ئەکەم

داپیرە: "فنجانەکە بە دایک درێژ دەکات تاوەکو قاوەی بە تەبکات" کچم خواردنەکەت بخە، دەرەوە مردنە

کچێ منالکارەکە: دیسان پێتاتە

باوک: خەڵکانێک ئێستا لەسەر چرپای نەخۆشخانەکان چاوەڕێی مردنن

دایک: ئەو منالە چیداوە لەو باسانە

کچێ گۆرەی ماڵ: ئەمە لێرە دەمێنینەوە، پێویستمان بە چوونە دەرەوە نیە

"هەمووان سەیری دەکەن" دەی وا سەیرم مەکەن، وەک ئەوەی من هەکاری پێتاونەخۆشیەکان بم، بەڵام ئێستا ئەو ماڵە ئارامترین شوێنە

باوک: حەز ئەکەم بەدەنگ بینەوە، ئەمە زیاتر لە سەد وسی ساڵە قسە ناکەین، هاتینەوە دەنگ بە ئەوەی وەک کاتی خۆی بکەوینەوە قسەکردن

کچێ منالکارەکە: یانی من ئێستا تەمەنم بەرەو سێت و پێنجا ساڵی دەڕوات

دایک: "بەدەم شەخیوە" ئەی چی ئەستا تە پیر بوویتە
کچە منالکارەکە: هەموومان پیر بووین
داپیرە: "فنجانی قاوەکەی بەدەستەوەیە" ئەمە هەشتا دەمان لە دەدات
کچە گەورەی ماڵ: من دەم تەنیا بە نیگارکێشەک لە دەدات
کچە منالکارەکە: رەنگە ئەستا ئەو شتە، بەدەم پێتاوە چاوەروانی پیربوونی خەی بکات
کچە گەورەی ماڵ: بەس بەدەنگ بە، دەنا دەزانم چۆن لەکاتی خۆ ئەترسێنم
کچە منالکارەکە: باوکە پەی بە با شەو نەمترسێنێت
باوک: "دەست بەسەری کچەکەیدا دێنێت و هەندەستێتەوە، هەندەک پێتاتەی پاشماوەی ژنەکەی بە خەی تە دەکات" کەس ناتوانێت کچی من بترسێنێت
دایک: هەست ئەکەم دەم لە نادات، دەمەوێت بمرم
داپیرە: هەموو شتەک دەنگی قوەی گرتووە
باوک: من هیچ نابینم "وەک کوڕەک دەست دەکوتێت تا بچێتەوە شوێنەکەی خەی دابنیشێت"
کچە گەورەی ماڵ: مەسیحی پیرەز فریامان بکەوە، دەمان نەمرێت
کچە منالکارەکە: باوکە ئەترسم شتەک بێت، ئەوە بە ناجولەن، باوکە! "هەندەستێتەوە لەشوێنی خەی تا بزانێت کەس جولە دەکات، نائومێد دەبێت و بەدەنگ لەشوێنی خەی دادەنیشێت، هەمان تابلەی دواوەی شانە بەرجەستە دەکەن، ئەو تابلەیە تەکنیکی مەسیقای دواخوانی مەسیحی مەزارت دەبەت.

تابلەی چاوگەرمکردن

دنیای سەر شانە یەک پارچە زەردایە، ئەویش بەهەی تابلەکە و هەناکیەکەوە، ڤان کوخ وئەگستینا پاکەوتوون، ڤان کوخ لەناو دانپیانانکانیدایە، بەیە هەست دەکێیت لەهەموو ساتەک زیاتر لەو دیمەنەدا هەست بە ئارامی دەروونی دەکات، تەنانەت لەووی دەربەینی دەیالەگیشەوە هەمنترە لەچاو دیمەنکانیتر.

ئەگستینا: کەوابەت هیچ خەونەک لەسەر پالەتی نەنگی تە بە من ناچنرێت

ڤان کوخ: من نەنگم نیە، خەم نەنگم، کە خەشم نەنگ بووم، ناتوانم ببم بە پالەتەک بە هەکەلینی تە

ئەگستینا: ئەویە عەشق لای تە؟

ڤان کوخ: من ئەوەم لای عەشق، نەک عەشق ئەوە بێت لای من، ئەوەم کە گوچکەیەکم دەبەم بە تە، بەڵام تە کێیت؟ ئەویان نازانم، هیچ کام لەئەمە عەشق نین، بەڵکو ئەمە لای عەشقین نەک خودی عەشقەکە بین.

ئەگستینا: ئەو شتیە کە بەرەو کۆتاییمان دەبات
ڤان کوخ: کۆتایی نیە تەنیا مردنی پێوەندیەکە، وەک لەبارچوونی منالێک، کامیان بە تۆ گرنگترە؟ بە من سوتاندنی تابلۆیەک بۆئازارترە لە گوە بینەک بە پێوەندیی.
ئەگستینا: ئەو لوتکەی شتی تۆیە
ڤان کوخ: مەگەر لەتابلۆیەکی منداتە عەقڵت بینی بێت، یاخود هەنگێک هەبێت بە عەقڵ
ئەگستینا: هەست ناکەیت تە شەرمەزاری بە خۆشویستی؟
ڤان کوخ: هەمیشە لەهاتنە دەرەوەی چیرۆکەکان شەرمەزاریەکان بە منن، لەکاتێکدا ئەوەی ئەو وەک شەرمەزاری دەیبینن، من وەک خۆشویستی بە هونەر سەیری دەکەم، ئەو ئەویتر نابینن، چونکە لەو کاتەدا تەنیا ژیانی پێکەوەییتان بەلاوە مەبەستە.
ئەگستینا: مرۆڤێک نەتوانێت پارێزگاری لە عەشقەکەی بکات و بیپارێزێت، چۆن دەتوانێت باس لەخۆشویستی بە هونەر بکات، پیرۆزیی لێکبدایەوە؟
ڤان کوخ: ئاخۆ لە کتێبی پیرۆز باس لەوە کراوە؟
ئەگستینا: ئەوە چ پێوەندیی بەو کتێبەوە هەیە؟
ڤان کوخ: کەوایە پیرۆزیی شتێکە لە ئاسمانەوە، نەک لەمانەوەی هەمیشەیی پێوەندیی، من لەوە تێدەگەم عەشق پێویستی بە دەسەزی و وەفا هەیە، بەڵام ئەو قسەیە بە من هیچ ناگەیەنێت، مەگەر کاتێک هونەرێکە بکوژم و بە تۆ بڵێم، ئەوەشم هەرگیز پێ ناکرێت.
ئەگستینا: دەتوانیت هەردووکیان بەیەکەوە بەڵێن بدەیت.
ڤان کوخ: سەیرکە ئەگستینا من قەشە نیم لێرە کار بکەم و لەئاسمانیش چاوەڕێی پاداشت بم، کاتێک هەردووکیانم هەبوو، لەبنەڕەتدا نابمە خاوەنی هیچیان.
ئەگستینا: دنیابە جەهەشتنێک جێت دڵنم هەموو ژیانم حەسرەتم پێ بخوازیت.
ڤان کوخ: گومانم لەوەدا نیە، بەڵام بیرت نەچێت، تابلۆیەک هەیە تە تیایدا هەمیشە وەک بەردەوامی زیندوویت لەمندا
ئەگستینا: ئەوە تاکە میراتەکە لەشتەکەوە بۆچە ماوە
ڤان کوخ: هیچ کاتێک ناتوانین عەقڵ بکەینە میرات، ئەوە شتیە دەبێتە میراتی بەسەرچوو
ئەگستینا: هەوڵدە شتێکیتر بەڵێیت تا دنیابم وەک ڤەنگی تابلۆکان دەمێنمەوە.
ڤان کوخ: تە لەناو تابلۆکدایت، نەک لەناو ژیان
ئەگستینا: تەش لەدەرەوەی منداییت، نەک لەناوەوەم
"بە ئاوەدانەوە دەڕوات و جێی دڵێت، ڤان کوخ دەستی خستە پشت

سەری وەک ئەوەی بیر لەشتێک بکاتەوە پەیوەندی بە هەیشتنی ئەو نەبەت بەقەد ئەوەی پەیوەندی بە تابلۆیەکی نوێوە هەبەت"

تابلۆی شەوی پە ئەستێرە

روناکیەکی شین زاڵ دەبەت بەسەر پانتایی شانۆ، لەقوڵایيدا تەواوی دیمەنەکە تابلۆی شەوی پە ئەستێرە داگیری دەکات، مۆسیقای تریفەی مانگی بتهۆڤن دەبیستریت، لەپیشانگایەکی شەوکاری دەچێت، چەند کەسێک لەقوڵاییدا دەردەکەون کە سێیری تابلۆکە دەکەن، ئەوان دەمامکیان بەستووە لەترسی نەخۆشی، نواندنی ئەکتەرەکان وەک بەشکە لەناو تابلۆکەدا، ئەکتەرەکان بەپێی کات دواوەی شانۆکە جێ دەلن تاوەکو بتوانن لەرەهەندێکی دوورترەوە لەتابلۆکە بڕوانن، ڕوناکیش هەمان کەشی تابلۆکەی دروست کردووە

ڤان کوخ: ترسی من لەمردن نەبوو کاتێک خەریکی ئەو کارە بووم

فرەید: بەڵام نەستی تە دەریدەخات تە فەبیای مردنت هەیە

ڤان کوخ: ئەو قسەیە هەنگۆ بە دەروونشیکاری تە تەواو بەت، بەڵام بە ئەو کارەی من قسەیەکی ناتەواوە، کاتێک ئەو کارەم دەکەشا مرۆڤ لەسەرانسەری دنیا بەهەی نەخۆشیەوە بەلادا دەکەوتن و دەمردن، بەڵادیەک هەستت دەکرد ژیان بەهایەکی نەماوە

فرەید: ئەتوانی پەم بڵێی ئەو هەنگی شینە داپۆشینی ترس نیە لەشەودا نەبادا بمریت و کەس فریات نەکەوێت

ڤان کوخ: لەماوەی دوانزە مانگدا کە خەریکی ئەو کارە بووم هیچ شەوێک کارم لەو تابلۆیەدا نەکردووە

فرەید: بەڵام تابلۆکە ناوی شەوی پە ئەستێرەیە

ڤان کوخ: ئەوەیە کەشکە، من لەڕاستدا کارم دەکرد و شەوم وەک ژیان دەبینی بە گەڵانەوەی هەنگ، شەوی تاریکم بە شین دەبینی، ئەوە گەڵانەوەی روناکی بوو لەڕاستیدا ئەستێرەکانەوە "دەرواتە لای تابلۆکە" تە لەرە بڕوانە ئەو خانووانە ئەو مرۆڤانەی تیا بوو کە نیاندەتوانی لەماڵەکانیان بنە دەرەوە

فرەید: ئەوە زۆر بە من گرنگ نیە

ڤان کوخ: بۆرز فرەید تە هەر خەت بە لاردا نابەیت، بەڵکو دەتەوێت کتێبێک لەبارەی ڤان کوخ بنووسیت کە من نیم، بەڵام سەرەنجام بە من هیچ گرنگیەکی نیە تە چ کتێبێک لەو بارەیەوە دەنووسیت

فرەید: من تەنیا مەبەستم حەقیقەتی دەروونی تە بخەمە ڕوو، کە کەس هەندێ تە نەترساوە، ویستوتە لەڕەنگی شینەوە مردن بیر خەت بکەیتەوە

ڤان کوخ: ئەوە ڕەی تەدەچێت، هەموومان مردن دوور دەخەینەوە، من لەپەنجەرەیەکەوە دەمروانیە ئاسمان تا شەو ببینم، دەمویست

ئەستێرەکان لەشەودا بگوازمەوە بۆ ماڵەکان تا بتوانن لەژیان دنیابن.. بۆ ئەوەی تاریکی ناو خانووەکانیان نەشن بتەوە
"لەو کاتەدا فڕێد لەتابلۆکە ووردبۆتەوە و چۆتە سەیرکردنی بەشی خانووەکان"
فڕێد: ئەو گەردەلوولی ڕەنگە بەسەر خانووەکان هەندەی ترسە نەخشی نیە
ڤان کوخ: ئایا تۆ دنیایت نەخشی و مەرگ بەو هادیە نین؟ ئەتوانی دەماماکەت فڕێ بدەیت؟
فڕێد: بەڵام بۆ ئەوە بکەم؟
ڤان کوخ: ترس لەمردن هەڵەشەکردنە لەژیان، من دەمەوێت نیشانی بدەم، تۆ دەتەوێت توژینەوەکانتی تیا بەرجەستە بکەیت، سەرەنجام ئەوە ئاوێنەیەکە لەڕەنگەوە پڕی دەگەمەوە، کەچی تۆ پشتت بە ساغ کردنەوەی تیۆرە ئامادەکراوەکەتە بەسەر کارەکەمەوە
"ڕووناکیەکە خەریکە کز دەبێت تاوەکو لەناوەڕاستی شانەکەدا هەردووکیان دەمێننەوە بەرەو ڕووی تابلۆکە دەچن و لەناو تابلۆکەدا وون دەبن"

تابلۆی بەند کراوەکان

ڕوناکی و دیکەر پێکەوە بەشداری دەکەن لەکەشکەی تایبەتی ڤان کوخیانە بە تابلۆی بەندکراوەکان، کەملە ئەکتەرێک بەدەوری یەکتری لەو زیندانە دەسووڕێنەوە، وێنەی دواوەی شانە وێنەی ئەوانە لەزیندانەکەدا، کە هەمان حاڵەت بەرجەستە دەکات، ڕوناکی کەشکەی خنکێنەرو بە هیوای دڕووست کردووە، لەدەرەوەی بازنەی زیندانیەکان، فڕێد لەگەڵ کەسێکیتردا بە دەماماکەوە چاودێریان دەکەن، دەستکەشیان لەدەستە، بەشەویەک کە خەیان دەپارێزن لە نەخشەی.
زیندانیەکان بەیەکەوە قاچیان بەزەویدا دەکوتن، بە ئەوەی هیچ بڕێن ئەو دەنگەی هەیە لەبیرگەی قاچەکانیان بەرجەستەی دەکەن، ئەمە لەناو زیندانیەکان ڤان کوخ دەناسینەوە، بەڵام نازانین بۆچی دەستگیر کراوە، وەک چۆن تا ووردبینەوە لەدیمەنەکە تێدەگەین هەموو بەشدارانی تابلۆی پڕتاتە خەرەکان لەو زیندانە بەند کراون، هەروەها هەندەک لەکس لەوە دەبینین، پشتر هەرگیز نامانبینیوون.
ڤان کوخ تەندروستی تەواو نیە، لەپڕ کەکە و پژمینی ئەو دەپەڕێتەوە بۆ بەشەک لەزیندانیەکانیتر وتەکەی دەنگی پاژنەی پلاوەکانیان دەبیت، فڕێد ئامۆژگاری هاوڕێکەی دەکات ئەوە جێ بهێڵن، بۆ پڕلە دۆچنە دەرەوەی زیندان.
ڤان کوخ: چیتر ناکرێت ئومێدمان بە دەرەوە بێت
باوک: من دەمەوێت لەماڵەکەی خەمدا لەباوەشی دایکم بمرم

داپیر: کوم من لەرم، پکەوە دەمنینەوە
کچە منالکارەکە: لەادیە گوبیست بووم پویستە لەماوە بمنێوە
"دگریەت" دادە من دەموەت بەمەوە ماوە، ئەو ئارامە لەوبین نامرین
کچە گوڕی ما: "باوش لەخوشکە بچکلەکی دەدات" ئەڕە باشتر بقوربان ماوە پە کراوە لەخوی ترسناک، لەخانوادی ترسنەکەکان
دایک: کچەکانم هەمن بنوە، کەمک دوور بکونەوە لەو پیاوە شتە با نەخش نەکون
"کچە گوڕی ما خی لە ئامزی دایک دەردکات و دایک منالە بچکلەکی لەباوش گرتووە، کچەکە بڕو لای ڤان کوخ دەوات، دەست دەخاتە سەر شانی"
کچە گوڕی ما: هشتا دەم بە تە لە ئەدات، تا لەم سینەیدا دەک هەبەت لە بدات، مردن زەر دوورە لەمن
ڤان کوخ: کە لەڕە دەرچووین دەچینە کلگی گوە بەژەکان تابلەیکت دەکشم لەنوان قژی تە و گوی گوە بڕەژەکان جیاوازی نەکرەت
کچە گوڕی ما: کەسک ئەو دڕگایە بکاتەوە، لە دڕەوە مترسن، دڕەوە لەڕە ترسناکتر نیە، بە شقام سزامان بدەن، دەرمانکەن لەڕە، سبەینە وتاری ڕژنامەکانتان بە دریک مەازنەوە مەەن گورەترین هونەرمەند بەو نەخشیە مرد.. گە ربمرین نەخشی ئەوە دەمانکوژەت، لەمانگەەن بەینەوە ماەکانمان.
کچە منالکارەکە: عەسکەرە ناشیرینەکان دادەم اەست ئەکات لەمانگەەن بەینەوە ماەکانمان
"ئەو دیالگە هەر یەکەو لەشوینی خی دیلەت، تاوکو دەنگکان یەک دەخرەت و لەشوی کەرس بیەکەوە دیلەن، دڕگا دەکرەتەوە، بەەام دیار نیە دڕگاکە لەکوییە، چونکە تەنیا دەنگی کرانەوی دەبیستین، لەشوی نواندنی سلەمشن هەریکی بلایکدا دەوات، تەنیا ڤان کوخ نەبەت بڕەو ناو تابلەکی دواوە دچەت، لەپە هەموو لەسەر شانە وون دەبن، دەبینین ڤان کوخ لەدواوی شانە خریکی نیگار کەشانە، نیگاری ئەو زیندانەو ئەوی ەوویدا دەکەشەت، کە تەواو دەبەت، بە حەسرەتکەوە ئاوە لەبینەران دەداتەوە، وەک ئەوی بانگهەشتیان بکات بە بینینی کارەکی"

تابلی ئگستینا

"ریستەورانتەکی ئگستینایە، بەەام کەس لەوە نیە، تەنیا خی دانیشتووە، بەهەمان شوی کە لەتابلەکی دواوی شانە دەردکەوەت، جگڕی بەدەستەویە، پەرداخک بیڕی لەپەش، ماویک بەدنگ

دەمێنێتەوە، کاتێکیش دەکەوێتە قسەکردن تا ئەو کاتەی هەڵدەستێتەوە، ناجوڵێت، ئاراستەیەکی دەست نیشان کردووە بە قسەکردن"

خەڵکانێک لەزیندانداان ئومێدیان بەهاتنە دەرەوە هەیە، تێناگەن دەرەوە زیندانێکە بە بەردەمی پێتی سەدارە، کەس ڕێی ناکەوێتە ئەرە، چاوەروانی کردنی هەر کەسێک هیچ نیە جگە لە بەمانایی، ئەوە منم ژیانی خەم لە زیادە، دەبێت بترسین لەو شوێنەی تیایداین ببێتە گۆستانمان، بەڵام من بچم بە کوێ ئەوەی هەمە هەر ئەڕێیە، ماڵ وشوێنی کار، کاتێک پیاوە سەدریە سپیەکان هاتن دەڵێن دایبخە، بە هەمنیەوە دەڵێم، من لەماڵم.. ناتانەوێت لەماڵەوە دانیشم، کەس هەیە لەبەر، ئەوە ئەوەن، بەبێ لەدەرگادان خەتان کردووە بەماڵەکەمدا، ژوورەکەی دواوەیان پێ نیشان ئەدەم کە لەبەر ئەخەوم.

"هەڵدەستێتەوە، قومێک لەبیرەکەی بەردەمی ئەدات، سێیری دواوەی ریستۆورانتەکەی ئەکات، کورسیەکە هەڵدەگرێت و دەیباتە شوێنێکی تر وەک ئەوەی شوێنەکە بە میوان ئامادە بکات، یاخود لیژنەی تێندروستی بێنە ئەوە، بە دوای ئەوە مێزە بچکۆلە بازنەییەکەی بەردەمی کورسیەکەی بیرەکەی لەپێش بوو لە سوچێکیتر دایدەنێت، خەشی لەشوێنێکیتر تەماشایان دەکات، کە لەگەڵ کورسی ومێزەکە سەگەشێیەکیان دروست کردووە"

"کچە گەورەی ماڵ خەی دەکات بە ریستۆورانتەکە، دەچێت لەسەر کورسیەکە دادەنیشێت و قاچ دەخاتە سەر قاچ و بە پەنجەیەک ئاماژە بە ژنەکە دەکات کە بچێت بەلایەوە"

ئاگستینا: "بە فیز وبەزاریەوە" بڵێ

کچە گەورەی ماڵ: پێکەک شرابی سوور

ئاگستینا: نیە.. نیمانە، تەنیا قایرەس هەیە، بێت بێنم

کچە گەورەی ماڵ: وی چەند ترسناکیت

ئاگستینا: هەڵسە .. هەڵسە تا داخی دنیام بۆتە دەرنەکردووە

کچە گەورەی ماڵ: زەر بە ئەتەکێتی

ئاگستینا: هەستە هەی نی ئەتاگ

کچە گەورەی ماڵ: سەری ناتوانم، دەزگیرانەکەم ئەستا دێت

ئاگستینا: لەوە ناچێت تە خەلکی ئەم شارە بیت

کچە گەورەی ماڵ: وایە گیانەکەم، من دەستی ڤان کوخم، کچی ڕەنگم

ئاگستینا: چی؟ وتت چی؟ کا بی لەڕەوە تا بتکەم بە دوو کەرت

کچە گەورەی ماڵ: چیە ئەترسم حەزت لەی کردبێت، ئەو بیر لەکەسانی لەجەری تە ناکاتەوە

ئاگستینا: وایە گیانەکەم، لەوە دەچێت تە زەر شارەزای هونەر بیت، بەیە بیر لەتە ئەکاتەوە

کچ گۆرەی ماڵ: ئەی مەدام من نیگار ناکەشم، بەڵام شۆکاران بەهەی سەلیقەو جوانبینیم شەیدام بوونە
ئاگستینا: دەتوانی سەیری ئەو تابلۆیە بکەیت، ئەو گەنجێک کەشاویەتی، بەخەیاڵی منەوە کەشاویەتی، بزانم کارەکەی چۆن هەڵدەسەنگێنیت؟
کچ گۆرەی ماڵ" "لەشوێنی خۆی هەڵدەستێتەوە، بە لەخۆبایی بوونەوە کەمێک لەتابلۆکە دەچێتە پێشەوە، زۆر خراپ پەرتریتی تەی کەشاوە، چرچەکانی ووخسارتی نەشاردۆتەوە
ئاگستینا: ئەی سوپاس یانی زۆر شارەزا نیە وانیە
کچ گۆرەی ماڵ: بمبورە، بەڵام ئەوە ڕاستیەکەیە
ئاگستینا: وایە ئەو کەسەی کەشاویەتی، لەوە دەچێت زۆر بە بەهرە بێت، ئەوە کاری دەزگیرانە نوێیەکەی تەیە
"لەم قسانەدا ڤان کوخ دەتە ژوورەوە"
ڤان کوخ: خانمە جوانەکان ڕۆژێکی دوور لەنەخۆشیتان باش
ئاگستینا: ئە ڤینسینت! ڕۆژێکی باش بە تۆش
کچ گۆرەکەی ماڵ: گیانەکەم ئەوە چیە گوت لە بوو ئەو ژنە گالتەی پێت دەکرد، دەیوت ئەو تابلۆ خراپە تە کەشاوتە
ئاگستینا: نەموت خراپ، ئەوە بە عەشقەوە کەشاویەتی، تێیت هەندە خەپڕستیت بەس خێت ئەبینیت
ڤان کوخ: خۆشویستی لەچارەنوسی منداە نیە، کەسانی وەکو من گرفتە دەروونیەکانی گیرەدەی تەنیایی کردووە.
ئاگستینا" "ووە دەکاتە کچ گۆرەی ماڵ" خۆ گوت لە بوو یانی پێش هاتنی کەرنا بە سەر دەی فت ئەکرێی
کچ گۆرەکەی ماڵ: گیانەکەم شتێک بڵێ
ڤان کوخ: باشتر وایە بڵێین بە کڵگەی گوڵە بەفڕەکان
ئاگستینا: دانیشن بە خۆتان لەرێ، دەرەوە هەمووی نەخۆشیە، بەوا مەکەن بگەن بەوە دەستگیر دەکرێن
کچ گۆرەی ماڵ: جا تۆ بە خەمی ئەمەتێ، خەمان ئەزانین چی ئەکەین پێویستمان بۆتە نیە ئامۆژگاریمان بکەیت، فەرموو با بڵێین گیانەکەم
"قسە دەکات بەقەڵەی ڤان کوخ ولەوە دەردەچن"
ئاگستینا: "بەدەنگ لێیان دەڕوانێت، بەدوای هەنگاوەکانیان دەڕوات، لەگەڵ دەرچوونیان ئاوڕ لەتابلۆکەی خۆی دەداتەوە" هیوای خۆراترین هەڵامەت و کەکە و چاو سووربوون وتەنگ بوونی هەناسەتان بە دەخوازم

کڵگەی گوڵە بەفڕەکان

دواوەی شانۆ تابلۆی کڵگەی گوڵەبەفڕەکان داگیری کردووە، دەنگی

قۆناغی دووەمی بنەڕەت، تابلۆکە بە بەرزایی ئاسمان دەواتو لەوشوێ تکۆی ئوناکی دەبێت، روناکیش بە تەنی هەمان تابلۆ بەاو بەتاوێ،کچۆگۆرەی ماڵ ئاسودەیی خۆی دەخاتە ووبەهۆی بوونی لەکەلگەی گوڵە بەرژەکان، ئاوێش لەڕگەی دەستدان لەشوێن وتاو ناتاوێک نزیک بوونەوە لە ڤان کوخ کە خەریکی نیگارکێشانی کچێ هەردووکیان دەخشی خۆیان دەخەنە ووبە، بەڵام ڤان کوخ بەهۆی نیگارکێشانەوە کەمتر کاردانەوەی دەبێت، هەندێک جار لەی نزیک دەبێتەوە تا بەو شوێنەی دەیەوێت ڕایبگرێت، وەک خۆ تووکردن لە منارەیک ئاوا سەرکەوتنەی دەکات کە لەشوێنی خۆی نەجوڵێت، سەرەنجام تابلۆکە لەسەر ستاندەکە دادەگرێت وڵەی ووردە دەبێتەوە وڵەسەر چەکەکانی بەرامبەر بینەران دادەنیشێت و کچێش بەرەو لای دێت تاوەک لەپشتیەوە دەوەستێت و سەیری تابلۆکە دەکات، دواتر بەتەنیشتیەوە دادەنیشێت، لەگەڵ ئەودا سەیری تابلۆکە دەکات

ڤان کوخ: جوانی دەستگیر ناکرێت، تەنیا کاتێک نەبێت کە خۆی فەیدەداتە ناو ڕەنگ و ئەو کاتە تەدەگەین ئەوە فڕچە نیە نیگاری دەکەشێت، بەڵکو قژی کچەکە کە دەیەوێت لەناو ڕەنگدا خۆی نیگا بکات

کچە گەورەی ماڵ: من و گوڵە بەرژەکان بە ئاستێک تێکەڵ بووینە ناناسرێینەوە

ڤان کوخ: سروشت وژن دوانیەکن ناتوانین لەیەکیان جیا بکەینەوە، ئەوە وا دەکات پێکەوە ببن بە تابلۆ

کچە گەورەی ماڵ: خەڵکی بە ناتوانن وەک تە سەیری ژن بکەن

ڤان کوخ: هەمووان سەیر دەکەن، بەڵام نیگاکانمان لەیەکتر ناچن

کچە گەورەی ماڵ: کەس لەتە ناچێت

ڤان کوخ: تەنێک هەیە لەناوان گوڵە بەرژەکان و ناوەوەی تە، ئەوە بە خەڵک نائومێدیە، بە من جوانیە

کچە گەورەی ماڵ: دەی هەر ئەوەیە نایەڵێت تە تەنیا پیاوێک بێت، نا گەر خەڵکی لەگەشت و خوێن بن، تە لەڕەنگ و تابلۆیت

ڤان کوخ: هەوڵدە هیچ کاتێک ئەو قسەیە فەرامۆش مەکە، تەنانەت لەساتی تووڕەبونیشدا

کچە گەورەی ماڵ: ڕەژێک نیە لەمندا بە تووڕە بونی تە

ڤان کوخ: زەر خێت وابەستەی من مەکە، من نابم بەهی هیچ ژنێک

کچە گەورەی ماڵ: بەپێی ڕەژەکان وات لێدەکەم، من بکەیت بە تابلۆیەکی هەمیشەیی کە لەنیگار کێشانم تەواو نەبیت و هەمیشە کاری تیا بکەیتەوە

ڤان کوخ: سەختە جوانیەک هەبێت ناتەواو بێت و تەواو نەبێت، گەر ژیان وا بوایە، ئەو کات پێویستمان بە هونەر نەدەبوو

کچە گەورەی ماڵ: بەپێچەوانەوە ئەوە وا دەکات هونەر پێویستیەک بێت

"ڤان کوخ سێیری دکات، سەرتا لێتێ نادگەیشتم و بە من سەخت بوو تێگەیشتن لێتێ، ئەستا شتەکان زۆر ئاسانن شتێکێ لەسەر خوانی تابلۆیەک کەمان دکاتەوە، هەردووکیان دەست دکەن بە پێکەنین، ڤان کوخ تابلۆکێ هەلدەگرێت و کڕەستەکانی کێ دکاتەوە، کچێش هەلدەستێت تا بۆیکەوە بڕۆن، هەشتا تەواو خۆیان کێ نەکردبوو، روناکی تابلۆکێ رەنگی بڕەو کز بوون دچێت تا تەواو تاریک دادێت، تەنیا گومان لەدەنگی قاپشکانێ کە لەناو تاریکیەکەدان

تابلۆی شڤامێک لەئاوڤێ

لەدواوی شانێ تابلۆی شڤامێک لە ئاوڤێ دەردکەوێت، دەنگی باران دەست، دوو کچ لەلای چەپ دەبینرێن، ئەوانێ هەردوو کچێ گەورە و بچوکەکی ناو تابلۆی پەتاتێ خڕەکانن، لەدواوی شانەکێ چاومان بە باوکیان ئەکەوێت، تەواو پیر بووە و چاوکانی لەدەست داوە، بە گچانەوە لە دکات، لەناوەراستی ڕێگاکەش دوو ژن دەبینین بڕەو لای باوک دەڕۆن، ئەو دوو ژنێ دایک و داپیری خوشکەکانن، بەڕام سیمایان ناچێتەوە سەر ئەو کاتەی لەتابلۆی پەتاتێ خڕەکان ئەوانمان بینی، بەڵکو هەردووکیان زۆر گەنجتر دەنێ بڕچاو، ئەو دیمەنێ تەکنیکی زەمانیێ و زیاتر لێ خوێنکی فرێدیانێ دچێت، بەوی خوشکەکان لەناو زەمانی ئێستادان، باوک کەوتێتە زەمانی ئایندێ و پێشبینی بە داهاتووی دکرێت وای بەسەر بێت، دایک و داپیر گیانەوەیێ بە ناو زەمانی یادەوەری، زەمانی هێشتا دایک شووی بە باوک نەکردووە.

دایک: دایکێ ئەو ئەو کوڕیە کە دەمەوێت شووی پێ بکەم

داپیر: گەنجکی قەز دیارە، وا بکێ خڕا مناڵتان ببێت، پیاوان لەو ڕۆژگارەدا متمانەیان پێ ناکرێت، نەبادا وازت لێ بێنێت.

دایک: حەز ئەکەم دوو کچمان هەبێت، لەگەڵ ئەوەشدا تێ خەمی ئەوێت نەبێت، پیاوکی ڕاستگۆیە، هەر بەڕاستی عاشقم بووە، تاکێ کەشی ئەوەیە کێ تووڕە دەبێت، قسەی لەگەڵ ناکرێت، ئەو دەمی هەمنیش دەبێتەوە وەک منا دگریێت و داوای لێبووردنم لێ دکات

داپیر: هەموویان وان خڕا هەڵدەچن، زووش پێشیمان دەبنەوە، باوکیشت هەر وابوو،

دایک: دایکێ پێم ناخۆش خراپ باسی باوکم بکەیت، ئەو تەی زۆر خۆش ئەویست

داپیر: ئەی ئەو گەنجێش تەی خۆش ناوێت

"سێیری یەکتر دکەن و دیدەنێ قاقای پێکەنین، لەو کاتەدا باوک گێشتەتێ بەردەمیان"

دایک: گیانەکەم ئەوە دایکمێ

باوک: "دەستی ماچ ئەکات" خەشحالم خانم گیان، بۆ ئومێدی لێم نزیکانە زیاتر یەکتر ببینین.
داپیرە: بەدنیایین هەر کەی سەردانتان کردین دەرگای ماڵ بە ئەو کراوەیە، دەی منااڵکان من کارم هەیە دەڕۆم.
"داپیرە جیان دڵڵت، خوشکەکان چاودێری ئەو دیمانە دەکەن، بەرەو لای دایک و باوکیان دەڕۆن، لەکاتێکدا باوک خەریکی گەینەوەی هەستی خەشویستیە لەگەڵ دایکدا و باوەشک گوڵی پێشکەش کردووە، یەکێک لە گواڵکان دەدات لەقژی"
کچە منااڵکارەکە: دایکە "ووی لەدایکیتی"
دایک" چی؟ دایکە؟ ئەوە تەکچوونە من دایکتان نیم
کچە گەورەی ماڵ" باوکە "ووی لەباوکیتی"
باوک: کچینە ئەو کێن؟ ئەمە منااڵمان نیە، دایک وباوکی ئەوە نین
کچە منااڵکارەکە: هەر ئەوەندەیە خەشویستیەکت، ئاوا من کچە جوانەکەی باوکمم
باوک: "بەپێکەنینەوە" ئەوە شەخیمان لەگەڵ دەکەن، کە ئەو بەزمەی ناوەتەوە
کچە گەورەی ماڵ: خەڵکی لەشقامەکان ئەمرن، نەخەشی ناو ماڵەکانیشی گرتەتەوە، وا باشتر نەبوو لەماڵەوە بوونایە، نەک ئاوا خەتان شت کردووە کە منااڵکانی خەتان ناناسنەوە
دایک: گوێبگرە کچەکە خەریکە خراپ سنوری خەت دەبەزێنیت
کچە منالکارەکە" "بە خوشکەکەی" دادە وایە دەبەت بەڕێزەوە لەگەڵ دایە قسە بکەیت
باوک: دایە دایەتان لەچیە، ئەوە شت بوونە
کچە گەورەی ماڵ: خەڵکی منالی شت بێت لەشقام دەڕۆت منااڵکم بلیمەتە وەک بیکاسە
کچە منالکارەکە: ئەوەش بە ئەمە دەڕۆن شت، ئەی ئەوە داپیرە چوو بە کوێ؟
دایک: بووەستن، دەزانم تەواو پەستم دەکەن، بەڵام قەینا، ئەستە ئەوە پەتان وایە ئەمە دایک و باوکی ئەوەین؟
کچە منااڵکارەکە: بەدنیایینەوە
کچە گەورەی ماڵ: باوکە ئەو تەمسیلە خراپە چیە ئەیکەیت، ئەو شەبقە و گەچانە چیە، خۆ یەکجار وا پیر نەبووین، ئەی تۆ دایکە ئەو ئارایشتە گەنجانەیە کەی لەگەڵ تەمەنت گونجاوە
دایک: ئەوە بووەستن وتتان من دایکی ئەوەم وانیە
کچە منااڵکارەکە: نا بەڵکو ئەمە منالی تۆین
دایک: ئەف خوایە ئەوانە شتم ئەکەن، باشە قەینا بەڵام چۆن دەبێت دایکتان بم و هاوتەمەنی ئەوە بم

کچ گورەی ما: واای دایکمان چند ناسک بوو ئەی تازە بیست وپێنج ساڵ تەمەنی
کچ گورەی ما: چیتە دایکە، عەقڵت لای خۆت نەماوە
دایک: گوێبگرە خاتوون تا ئێرە هەزم گرتی لێرەوە بۆسە
"لەو کاتەدا دەبینن باوک بەهەمنی لەوان دوور کەوتۆتەوە، چونکە چۆتەوە سەر ئاستە زەمەنیەکەی خۆی وەک کوڕەک هەڤتار دەکات"
دایک: دەلاچن ناخۆشتان کرد "پاڵ بکچگورەکەیەوە دەنێت و بڕۆ لای هاوسەرەکەی دەڤوات" چیە گیانەکەم بەزار بوویت
باوک: تۆ کێیت؟
دایک: هەڤی خۆت ئەو دوو ژنە شێتیان کردین
کچ منالەکە: "دەچێتە بەردەمی باوکی" باوکە سەیری چاوەکانم بکە
باوک: دەنگت هەک دەچێتەوە سەر دەنگی کچ بچکۆلەکەم
کچ گورەی ما: لەخوا بەزیاد بێت خۆریکە هەشتان دێتەوە بەر
دایک: من لەهیچ شتەک تێناگەم، "بە باوک" کچی چی، تۆ کەی ژنت هێناوە تا کچت هەبێت
باوک: لەوە دەچێت خەون ببینم، تەش لێرێیت گیانەکەم
کچ گورەی ما: با ئەو تەمسیلە بەرینەوە ماڤەوە لەگەل داپیرە لەوە تەواوی بکەین
باوک: ما؟ ئەتوانین بچینەوە شوێنەک ما بێت
کچ منالەکە: باوکە خەکی لەماڤەوە دەرناچێت، ئەوە ئەمەین ماڤەکانمان جە هەشتوو هاتووین قسەکانمان لەشقام بکەین
کچ گورەی ما: باوکە قسە بە تە ئەکەین
کچ منالەکە: باوکە تخوا سەیرم بکە
باوک: خەزگە کچەکانم، خەزگە بمتوانیبا سەیرتان بکەم، بیست ساڵ زیاترە من کوڕ بووم چەن سەیرتان بکەم
دایک: من لەهیچ شتەک تێناگەم، پەویستمان بە پزیشکی دەروونیە پەمان بێت هەموو ئەوانە خوونن و هیچیتر
باوک: کچم کوا دایکتان؟
کچ منالەکە: ئەوتا
باوک: دەستی بخەرە دەستمەوە
"کچ منالەکە، دەستی دایک دەخاتە دەستی باوکەوە"
باوک: هەشتا هەمان گەرمی دەبەخشیت بە ڕەحم، من لەتە تێدەگەم، ئەگەر ساڵەکان منیان کوڕ کردوو، منالەکانیان بگەنجی هەشتەوە، نیگەران مەبە، کە تەش بوویت بەقوربانی ساڵەکان و عەقڵت لێدەستدا، گرنگ ئەمە ماڵەک هەبێت بچینەوە ئەوە.. کچینە ئەوە ووتان ماڵمان هەیە وانیە؟

کچ منالکارکی: بووک باوک
باوک: لەدایکتان تووک مەبن، تکایە بمانبەنەوە ماڵەوە
کچ گەورەی ماڵ: فەرموون
"کچ بچکۆلەکە دەستی باوکی گرتووە، کچ گەورەش قۆڵ دەکات بە قۆڵی دایکی، ئەو هەگایە دەگرن کە شوێنکە دەچێتەوە سەر کانی ئاودیوو، ئەوان لەبەرچاو وون دەبن، هۆناکی دەکوژێتەوە، بە ماوەیەک تەنیا تابلۆکەی قان کوخ دیارە و هیچیتر"

تابلۆی بالکۆنی قاوەخانەیەک لەشاودا
قاوەخانەیەک باگراوندی دواوەی شانۆکەیە، لەبالکۆنی قاوەخانەکەش خەڵکانێکی کەم دەبینرێن، چرایەکی زەرد بالکۆنەکە و حەوشی قاوەخانەکەی ڕۆشن کردۆتەوە، هەموو ووردەکارییەک لەبارەی شێستە وبەشی سەرەوەی خانووەکان، دەرکەوتنی درەخت و دیمەنی شاو وەک ئاوەڵی لە تابلۆکەی قان کوخ نیشان دراوە، لەو دیمەنەی دواوەی شانۆ نیشان دەدرێت، لەپشتەوەی شانۆکەدا هەوە دراوە بەشێکی ئاو وێنەیە بەرجەستە بکرێت، لەڕێگەی کەشک کە کورسی وموزەکان وەوناکی سەرەوە کە هەمان تابلۆیە لەو هەیوانە دەدات، خەڵکانێکی کەم لەسەر کورسیەکان دانیشتوون، هەندێک لەکورسیەکانیش لەوە دەچێت بەهەی درەنگی کاتەوە، خەڵکانێک چاڵیان کردبێت.
لەسووچێکی قاوەخانەکەدا، فرێدە بەتەنیا دانیشتووە، خەریکی خوێندنەوەی کتێبە، لە ووشکان وورد دەبێتەوە، سەری لەسەر کتێبەکە هەڵدەگرێت، هەندێک تێبینی تۆمار دەکات بەهەی ئاو ڕۆژمێرەی لەسەر مێزەکەی بەردەمی دانراوە، کە قەڵەمێک وفنجانێک قاوەو پەرداخێک ئاوی لەسەر دانراوە، لەگەڵ تۆمار کردنی تێبینیەکانی دەکەوێتە قسەکردن، دەیەوێت ئاو دیمەنەی پشووشی بکاتەوە، لە ئاستی زەمانیەوە بیباتە ناو تیارە تایبەتیەکەی خۆیەوە.
فرێدە: کەکردنەوەی زەمانەکانی ئابردوو لەگەڵ ئێستا و داهاتوو، تەگەیشتنە لە کەسێتی قان کوخ، ئەوش تەگەیشتنی دەروونشیکاریە بە کەسێتی، کاتێک باوک لەتابلۆکەدا وەک پیرەکی کوڕ دەخەینە ڕوو، کەوا بوونی ئەوە لە ئایندەدا، ئەوە بەرزە منی کارەکتەرە، کە قان کوخ لەخەیدا بەرجەستەی کردووە، وێنەیەک لەئایندەدا بە خەی وێنای دەکات، ئاو وێنەیە تەماهی دەکات لەگەڵ ئارزوو لەڕێگەی رابردووەوە، کاتێک لەگەڵ دەزگیرانەکەی لەگەنجیدا ژوان ساز دەکەن، ئاو دەمەی دەزگیرانەکەی لەگەڵ دایکیدایە، ئاو ساتە بە ئارزوو پێوەندیکردنەوەیە لەتێک بەرزە منەدا، لەنەوان ئابردوو لەگەڵ ئایندەدا.
"کاتێک ئاو دیالۆگانە دەڵێت، هەمیشە سەر بەرز دەکاتەوە و لەبەر

خۆی قسە دەکات و دەینووسێت، هەندەکجار بیر دەکاتەوە، هەل بەسەر ووشەکاندا دەنێت، کاتێک هەست بە ناتەواوی بەچوونەکەی دەکات، لەپەڕەک ئەوەی شتێکی گرنگی بکەوێتە خەیاڵ"
من وەک خود لەگەڵی کچەکانیەوە بەرجەستە دەبێت، کە ساتەوەختی دەروونێکی کامل و تەندروستە، ئەویش دەبێتەوە خاڵی پەیوەندی ئێستا بەدوو زەمەنەکەی ڕابردوو، کەی ئەو سەرزەمەنە لەنێوان ئارەزوو و من و بەرزە مندا، وێنەیەکی هوونی ڤان کوخ دەخاتە ڕوو لەناو کارە شۆکاریەکانیدا
"لەو کاتەدا قاوەخانەکە تەواو چۆل بووبو تەنیا فرەید لەوێ ماوە، لەوێ دەچێت شەو بەتەواوی باوەش بە بەربەیان بکات، نیگای دەچێتە سەر کورسیە بەتاڵەکان، کتێبەکەی دادەخات، ئاو دەخواتەوەو ڕۆژمێرو قەڵەمەکەی هەڵدەگرێت و دەیخاتە گیرفانی پاڵتۆکەی کە بەتەنیشت خۆی هەڵواسراوە، هەڵدەستێتەوە.. بە ئەوەی قاوەخانەکە بەجێ بهێڵێت، دیمەنی دواوەی شانۆ کە تابلۆکەی ڤان کوخە، بەتەواوی دیار نامێنێت، دەبێتە پانتاییەکی تاریک، هوناکی سەر شانۆش کز دەبێت، پەستیەک بەتەواوی هووی فرەیدی داگیر کردووە، سەیرکی ئاسمان دەکات، بە پەستیەوە قاوەخانەکە بەجێ دەهێڵێت"

تابلۆی ژووری نووستنی ڤان کوخ

لەدواوەی شانۆ ژوورەکەی نیشان دەدرێت، تەواوی کەل وپەلی ژوورەکەی وەکو چرپای نووستن ودوو کورسی ومێزێک و خاولی و چەند وێنەیەکی هەڵواسراو، لەلای چەپ دەرگایەک هەیە و لەدواوەی ژوورەکەش ئەو پەنجەرەیەش دەبینین کە دەوانێتە دەرەوە، هەمان وێنەلەسەر شانۆ دەردەکەوێت، کورسیەکەی تەنیشت چرپاکە ئەگستینا لەسەری دانیشتووە، لە ڤان کوخ دەوانێت، کەوا لەناو پەخەفەکەیدا دانیشتووە، مێزەکەش دەکرێتەوە هەمان پەتاتە خۆرەکان، وەک ئەوەی دەسپێکی نمایشەکە بێت، کورسی لای دەرگاکەش فرەید لەسەری دانیشتووە هەموو نیگایەکی چە کردەتەوە سەر ڤان کوخ، وەک ئەوەی دوا تێبینیەکانی لەزهنی خۆی تۆمار بکات، هەر هەموویان دەمامکیان بەستووە و دەستکێشیان لەدەستە.
ئەگستینا: کاتێک سێبەر نەخشی دەکەوێت، ڕەنگ تاریک دەبێت، من لەناو تابلۆکەدا پیر دەبم
ڤان کوخ: هەشتا کەمێک جوانی بەبەر ئەو ژیانەوە مابێت لەناو فیگوری تۆیە لەو تابلۆیەدا
ئەگستینا: ئەمە ژیانێکمان نەماوە لەوەی ژیاین، گەر ژیانێک بوونی مابێت، تەنیا لەو ساتەوە دەست پەدەکات، کە تە نیگارت کەشاوین
ڤان کوخ: ویستم جوانیەک شاراوەیە نابینرێت ئەوانە نیشان بدەموە،

ئەگستینا.. تۆ لەوە باش تێدەگەیت، کە من لەژیاندا عەشق هاوڕێم نەبوو، سەفەرێک هەبوو هەمیشە دەیبردم بۆ ئەوەی دنیای پڕ لە ڕەنگ بکەمەوە، من عاشق نەبووم، کەچی چەژێکی زۆرم لە عەشق دەبینی، تۆ ڕاست ئەکەیت بەدوای تابلۆکان مرۆڤەکان دەچنە ناو ژیانێکی ترەوە، عەشق تا ئێو شوێنە بوو کە وێنەکە نەکێشراوە، دوای ئەوە هەموو شتێک تەواو دەبوو.
ئەگستینا: من لەتابلۆکەی خەمەوە لەوە تێدەگەم، عەشقی تۆ بۆ من تا ئێو کاتە بوو کە تابلۆکە کێشرا.
ڤان کوخ: تۆ دەتویست دوای تابلۆکێش عەشقەکە بەردەوام بێت؟
ئەگستینا: نەک بەردەوام، بەڵکو بەوام وابوو ئەوە پەیمانێک و دیاریەکە بۆ نەمریی.
ڤان کوخ: بەڵام ڕەنگ وایە، کێشەکە لەچێنیەتی تێگەیشتنە بۆ نەمریی، تۆ ویستوتە نەمریی دیل بکەیت لە خانوێکدا، لەکاتێکدا هونەر دیل ناکرێت، موڵکی هەمووانە، دەبێت لەپانتاییەکی ئازاد بژیێت.
ئەگستینا: ئێستا باش لەوە تێدەگەم "سەیری پەتاتە خۆرەکان دەکات" بەڵام کەسانێک هەن ئێستاش لەوە تێناگەن "سەیری فرێد دەکات" وەک ئەوەی کەسانێک هەن دەیانەوێت لەناو دەرونشیکاری ئازادی کێت بکەن و بیخەنە قالبێکەوە.
"لەو کاتەدا کەمک کورسیەکەی دەسوڕێنێت، بۆ ئەوەی چیتر بەدیار ڤان کوخەوە نەبێت، لەو کاتەدا بڕامبەر بینەران دانیشتووە، وەک ئێو ساتەی کە لەتابلۆکەیدا نیگاری کێشرابوو"
فرێد: ئاخ کاتی ئەوە نیە دەرگا لەبینەران بکەیتەوە تا کارەکان ببینن.
ڤان کوخ: کاتی ئەوەیە تۆ ئازادی کارەکان سەرکوتبکەیت وەک ئەوەی ئێتۆوێت، ئاوا لەبارەیانەوە بنوسیت.
فرێد: بەبۆ نووسین تێگەیشتن لە دڕخ و کەسێتی هونەرمەند بۆ ناڕەشنی دەمێنێتەوە.
ڤان کوخ: بیرت نەچێت کاتێک تابلۆکان دەبینن و کتێبەکەی تۆش ئەخوێننەوە، کەسانێک دڵنین ئەوە ڤان کوخە فرێدیەکەیە، ئەوەش وەک تەماتێک دەبێت کە بەناوی تۆوە دەڵکێت، کە ئەوە ڤان کوخ نیە، بەڵکو دەرونیشکاریە سەپێندراوە بەسەر منداڵ.
فرێد: پەویست ناکات هێندە ئازاری خێت بدەیت، چونکە خێت ئازانیت ئێستا نەخۆشیت، پەویستت بە ئیرادەیەکی بەهێز هەیە تا لەپەناویدا بجەنگیت، دژنا مردن یەخێت ئەگرێت.
ڤان کوخ: ژیانێک هەیە ئەبێدیە، بەیە نابێت بترسین بەدیار نەخۆشیکەوە کە ئاخ ئەمانکوژێت، بەیە بۆ ئەوەی پارێزگاری لەو نەمریە بکەم، ئێتوانم خەم کاتایی بخەم بەنم، نەک نەخۆشی کاتایی

بەمن بڵێت.
فرێد: ئەو شتێ، دەتوانم ناوت بەرم بە کەسکی شیزفرینی، لەکاتکدا باس لەژیانی ناو تابلۆکان دەکەیت، لەولاوەش مردن بە خەت پێشنیار دەکەیت.
"ڤان کوخ لەناو نوێنەکی هەڵدەستێتەوە، دەچێتە لای تابلۆی پێتاتە خەرمانەکان کە بە جولەی تابلۆکە وەستاون و ناجولێن، ئەوانە وایان کرد، پێشنیاری مردن درێ بێت، نەمریەک هەبێت، دەرگا لەنوسرانی وەکو تەش بکاتەوە تا بتوانن شوێنەک بە ژیانی خۆتان بدزنەوە.
"لەو کاتەدا فرێد هەساوتەوە سەر پێ و لەتابلۆی ئەگستینا ووردبێتەوە دەیەوێت لەنهێنی کارەکە بگات"
ڤان کوخ: ئێستا کاتی ئەوەیە دەرگا بکەیتەوە و بڵێن کارەکان ببینن، بەر لەوەی زەرر شت کەتایی بێت، دەبێت دەرگا لەنهێنیەکان بکەینەوە، جوانیەکان نە هی منن نە دەبن بە هی تۆ، جوانیەکان سرووشتکی ناو ژیانن، کە هەموومان چێژی لێ دەبینین.
"فرێد بەرەو لای دەرگاکە دەڕوات تا دەرگاکە بکاتەوە، رونا کی سەر فرێد دەکوژێتەوە، ڤان کوخ بزەیەک دەکات و دەچێتەوە نێو پێخەفەکەی تا بخەوێت، دەنگی هاتنی بینەران دێت کە دەنێ ژوورەکە، رونا کی سەر ئەگستینا وپێتاتە خەرمانەکان دەکوژێتەوە، رونا کی لەسەر ڤان کوخیش نامێنێت، ئەوەی دەبینرێت، تەنیا تابلۆکی دواوەی شانیە، کە ژوورەکەیە بەبێ ئەوەی هیچ مرۆڤکی لەناو بێت"

نیهاد جامی

لە ئاگرەوە بۆ ژیریی دەستکرد: ئایاکەتایی شارستانییەتە؟!.. هەورامان عەلی

شارستانیەتی مرۆڤ بە شێوەی دەزینەوەی ئاگر دەستیپێکرد؛ پەدەچێت بە شێوەی ژیریی دەستکردیش کەتایی پێبێت، ئاگەر ئەمە بە بیرکردنەوە بدوایدا بێین!
بەشێوەیکی گشتی، شارستانیەتی مرۆڤ لە مێژووی خەیدا شێوەی

گۆڕی بڕپا کردووە، کە لە هەر شەشکیاندا وەرچەرخانکی گەورەی خوقاندووە و بەهەی گیاندووین. بەڵام ئەوەی ئەمڕۆ هوودەدات، تەنیا وەرچەرخانکی گەورە نییە، تەنیا شەشک نییە کە قەناغکی ژیانی مرۆڤ بگوازتەوە بە قەناغکی تر.
گەر بەهەی بازدانی جینات و هەڵبژاردنی سروشتییەوە توانیمان لەو نزیکەی ٨.٧ ملیۆن جۆرە زیندەوەرەی سەر گەی زەوی جیا ببینەوە و ملی هەگەی چارەنوسی خۆمان بگرینەبەر، ئەوەی ئەمڕۆ هوودەدات لەو هوداوە گەورەترە.
بە ئەوەی لە قەبارەی ئەم شەشەی مرۆڤ تێبگەین، دەبێت بە کورتی ئاوەک لە ڕابردوومان بدەینەوە:

١. شەش شەشەکەی مێژوو

- شەشی یەکەم، دەزیندەوەی ئاگر: کە مرۆڤی کردە خاوەنی هووناکی، گەرمی و پاراستن.
- شەشی دووەم، داهێنانی کشتوکاڵ: تا داهێنانی کشتوکاڵ، مرۆڤ لە ئێشکەوتدا دەژیا و وەک هەر زیندەوەرکی سەر زەوی بە زیندوومانەوە پشتی بە هێنەوەی بڕی درەخت و ڕاوی ئاژەڵکانی تر دەبەست. ئەم ئاوگۆڕە گەورەیە مرۆڤی لە کۆچەرەوە کردە بوونەوەرکی نیشتەجێ و دەستی بە بڕهەمهێنانی خۆراک کرد.
- شەشی سێیەم، نووسین و شارستانییەت: لەم قەناغەدا، زانیاری لە سنووری مێشکەوە گواستراینەوە سەر تابلێ قەیەنکان، تاشەبەرد، چەرم و کاغەز.
- شەشی چوارەم، پیشەسازی: لەم قەناغەدا، مرۆڤ وزەی لە دڕەوەی ماسولکەکانی خۆی داهێنا و مەکینە و ئامڕی خستە گەڕ.
- شەشی پێنجەم، زانیاری و ئینتەرنێت: جیهان بچووک بووەوە و سنووری کات و شوێن شکێنرا.
- شەشی شەشەم، ژیریی دەستکرد: جیاوازیی ئەم شەشە لەگەڵ هەموو ئەوانی تر ئەوەیە؛ پێنج شەشەکەی پێشوو مرۆڤ خۆی دروستکردن، بەڵام ئەمە یەکەم شەشە شتێک دروست دەکات کە دەتوانێت خۆی شت دروست بکات و بەیار بدات.

٢. خەرایی مێژوو و بازدانی زەمەن

لە دەزیندەوەی ئاگرەوە تا هاتنی کشتوکاڵ، نزیکەی یەک ملیۆن ساڵی خایاند. ئەو قەناغە درێژترین قەناغی ژیانی مرۆڤی نیمچە هەشماندە؛ ئەم باوباپیرانەمان ژمارەیان کەم بوو، لە

یەکدی دابەابوون، تەماریان نەدەزانی و زانیاری لەگەڵ مردنی هەر مرۆڤکدا دەمرد.
بەڵام سەیری خرایی سەردەمی نوێ بکە: لە شەشی پیشەسازییەوە بۆ کۆمپیوتەر تەنها نزیکەی ٢٠٠ ساڵ، لە کۆمپیوتەرەوە بۆ ژیریی دەستکرد تەنها نزیکەی ٥٠ ساڵ، و لە ژیریی دەستکردیشەوە بۆ وشانێکی بەهێزتر تەنها چەند ساڵێکی کەم. مەژوو خراتر دەبێت، چونکە هەر شەشێک ئامێری شەشی داهاتوو دروست دەکات.
ئەم خرایییە لە داتادا زەر بە هوونی دیارە. ئەریک شمیت، سەرکی پێشووی گووگڵ، لە ساڵی ٢٠١٠ دا گوتبووی:
«لە سەرەتای مرۆڤایەتییەوە تا ساڵی ٢٠٠٣، مرۆڤایەتی بە گشتی نزیکەی ٥ ئێگزابایت داتای بەرهەمهێناوە. ئێستا ئەمە هەر دوو هێڵ جارێک ئەوەندە داتا بەرهەم دەهێنین!»
ئێستا ئەو ژمارەیە زەر زەر لەوە گەورەتر بووە. بەپێی خەمانەدنەکان، لە ساڵی ٢٠٢٤ دا هێڵانە نزیکەی ٤٠٠ ئێگزابایت داتا دروست دەکرێت، واتە لە تەنیا یەک کاتژمێردا زیاتر لەو ٥ ئێگزابایتە بەرهەم دەهێنین کە مرۆڤایەتی لە هەزاران ساڵدا بەرهەمی هێنابوو!
جگە لەوەش، لە سەردەمی پەش شەشی پیشەسازیدا، ژمارەی مرۆڤ لەسەر زەوی کەمتر بوو لە یەک ملیار کەس، کەچی دوای ئەو شەشە، تەنها لە ماوەی کەمتر لە ٢٥٠ ساڵدا، ژمارەمان بازی دا بە سەرووی ٨.٣ ملیار کەس. شەشی پیشەسازی توانی ئاوگەڵەی بنەڕەتی بەسەر سیستەمی خراک و چاودێریی تەندروستیدا بهێنێت.
بەڵام پرسیارەکە لێرەدایە: ئایا ژمارەی مرۆڤ کە بەهەی پشکەوتنی تەکنەلۆژیاوە تەقینەوەی بخەیاوە بینی، دواجار بەهەی هەمان تەکنەلۆژیاوە لە کارکردن و ژیاندا پڕاوەز ناکرێت؟

٣. پارادۆکسی کار و قەیرانی دابەشکردن

ئێگەر ئامڕەکان و ژیریی دەستکرد شوێنی مرۆڤ بگرنەوە، ئاستە بازاڕەکان پڕ دەبن لە کاڵای هەرزان و هەمەجۆر، بەڵام بەو سیستەمە ئابووریییەی ئێستا، مرۆڤ توانای کڕینی دەبێت؟!
لە سیستەمی کەندا، مەکینە کارێکی جێستەیی دەکرد، بەڵام مرۆڤ وەک کرێکار مووچەی وەردەگرت و دەبوو بە کڕیار. کەچی لە ژیریی دەستکرددا، هێبەت نە پشوو دەوێت، نە مووچە و نە ماف. ئەوکات مەترسیدارترین پرسیارەکە ئەمەیە: ئایا ئەو داهاتانەی هوودەت؛

جیهانێک کە پڕە لە سامان و بەرهەم، بەڵام زۆرینەی مرۆڤەکان بێکار و بێبەشن، لە کاتێکدا سامانەش نزیکەی ٦٩ ملیۆن کەسی تریش بە دانیشتوانی گۆی زەوی زیاد دەبن.

٤. ئەو ژیریییەی ئەمە نایبینین

ئەو ژیرییە دەستکردەی ئەمە بێکاری دەهێنین، لەوانەیە تەنیا بەشێکی بچووکی ئەوە بێت کە لە تاقیگە نهێنییەکانی دووتە گەورەکان و کۆمپانیا گەورەکاندا هەیە. ئەمە وەک شتێی سارد وایە، بەڵام لە جیاتی بەمبی ئەتۆمی، ژیریی دەستکردە.
ئاگەر هەردوولا نەزانن ئەوەی تر چی هەیە، هەردوولا لە ترسدا خێراتر پەرەی پێدەدەن. لەم حاڵەتەدا، بەیار لە دەستی خێڵکی ئاسایی نامێنێت و دەکەوێتە دەستی چەند کۆمپانیا و چەند بەیاربەدەستکەوە کە ئەمە ناویان نابیستین.
بەیە درەنگ بە گەڵانەوە؛ ئەمە ناچارین ببینە بەشێک لەم تەکنەلۆژیایە. ئەستاش بەشکین؛ ئەم وێنەیەی داهاتومان ترسناکە، مۆبایلەکەمان بووتە بەشێک لە بیرکردنەوەمان. بەیە داهاتوومان نیوە ڕەبەت و نیوە مرۆڤ. بەڵام لەو نیوە مرۆڤەدا، دەبێت پڕاوێزێک بە بەیار بهێنەوە.

٥. شەشی هۆشیاری: لە کاری ناچاریییەوە بە بەختەوەری

لە سیستەمی ئەمەدا، کار تەنها تەقەلایەکی ناچاریی مرۆڤ بە زیندومانەوە، مرۆڤ کاتژمێرکانی تەمەنی دەفرۆشێت بە پارووێک نان. بەڵام ئەم بەهای کارە دەبێت لە داهاتوودا بگەڕێتەوە بۆ هەوەدانێکی هۆشیارانە لە پێناو بەختەوەریی هەموواندا.
بۆ ئەم مەبەستە، سامانی جیهان دەبێت بۆ پووڕێکی نوێ و بۆ یاسایەکی جیهانی دابەش بکرێتەوە، وەک دابینکردنی داهاتی بنەڕەتیی گشتگیر (UBI)، نەک قەرخکاری لە دەستی چەند کۆمپانیایەکی کەمدا.

٦. پشتیستمان بە مانیفاستێکی نوێیە

ئەمە لە سەردەمێکدا دەژین کە یاسا کۆنەکان ناتوانن داهاتوو بپارێزن. بەیە مرۆڤایەتی ئەمە پشتیستی بە جاڕنامەی مافە بوونگرایەکانی مرۆڤ هەیە؛ جاڕنامەیەک کە مسۆگەریی ئەوە بکات کە بوونی مرۆڤ خەی بەس بێ وەرگرتنی پشکی لە سامان و خێروبێری زەوی، نەک تەنها توانا جەستەیی یان فیکرییەکەی بە فرۆشتن لە بازاڕدا.

ئەم مانیفاستیە دەبێت سەرنجڕاکێش بکرێت: دەبێت کارەکتەرێک بکرێت
مافی «نەخێر»مان هەبێت لە بەرامبەر بیارەکی لژیکی بەهێز
نامرۆیی ئامرۆکاندا ، مافی هەست و مانا، و مافی هەڵەکردن،
ئاخر مشکی مرۆڤ هەڵەدەکات بۆیە دەتوانێت داهێنانیش بکات.
مافی هەڵەکردن لەوانەیە گرنگترینیان بێت. ژیریی دەستکرد بە
ئاوە دروستکراوە کە هیچ نەکات، کە خراترین و وردترین
وەهام بداتەوە. بەهام مژووی مرۆڤ پڕ لە هەڵەگەلێک کە
بوونە بە داهێنان: پەنیسیلین بە هیچ دەزرایەوە، چەسپە
لاوازەکەی پست-ئیت بە هیچ دروستکرا، زۆرێک لە داهێنانە
گەورەکان لە تاقیکردنەوەیەکی سەرکەوتووەوە نەهاتوون، بەکو
لە تاقیکردنەوەیەکی شکستیەوە هاتوون.
ئاگەر سیستەمێک دروست بکرین کە تەنیا هەڵگە بە وەهامی ڕاست
بدات و هیچ قەدەغە بکات، ئەوا داهێنان خێی قەدەغە دەکرین.
مرۆڤ پەویستی بەوە هەیە هیچ بکات، دووڕە بێت، هەڵگیرێکی
هیچ بگرێتەبەر و دووبارە بگەڕێتەوە. چونکە هەڵەکردن خێی
سەرچاوەی داهێنانە.
ئاگەر ژیریی دەستکرد دوا داهێنانی دەستی مرۆڤ بێت، ئەوا
دوا پرسیار ئەمەیە: ئەم دەبینە چی؟ دەبینە ئاژەڵەکی مایی
لە جیهانەکدا کە ژیریی دەستکرد بەهەوەی دەبات، یان دەبینە
خاوەنی بەیار و بەشەک لە بەختەوەرییەکی هەمەگیر؟
مرۆڤ لەو کاتەی ئاوەزی کردووەتەوە، خێی بەسەرداری گەی زەوی
زانیوە، لە باوەڕە ئاینییەکاندا خەلیفەی خوداوەند بووە
لەسەر زەوی. نەک هەر چارەنووسی خێی دیاریکردووە، بەکو
چارەنوسی زیندەوەر و درەختەکانیشی دیاری کردووە. ئەمە
چیدی ئەو ڕەهەمان نەماوە، یان لە باشترین حاڵەتدا لە
داهاتوویەکی نزیکدا ئەو ڕەهە لەدەست دەدەین. گرنگە
بیربکەینەوە و ڕەگچارێک بدەزینەوە. مژوو چاوەوانی کەس
ناکات، وە ئەمجارە مژوو لە ئەم زەر خراتر تەدەپڕێت.

.....

سەرچاوەکان

١. ژمارەی جۆرە زیندەوەرەکان:
خەمانەدنە زانستییە بەناوبانگەکە (Mora et al., 2011)
دەڕێت نزیکەی ٨.٧ ملیۆن جۆری یوکاریۆت (ئاژەڵ، ڕوەک،
کەوو) لەسەر زەوی هەیە، بەهام بەبێ بەکتریا و ڤایرەس.
٢. ژمارەی دانیشتوانی جیهان:

بەپێی پێژەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان (UN World Population Prospects 2024)، دانیشتوانی جیهان لە ٢٠٢٦ دا نزیکەی ٨.٣ ملیار کەس و ساڵانە بە نزیکەی ٦٩ ملیۆن کەس زیاد دەبێت.

٣. وتەکەی ئێریک شمیت:

لە ئابی ٢٠١٠ دا لە کۆنفرانسی Techonomy گوتی: "هەر دوو ٢ژ جارێک ئەم ئاوەندە زانیاری دروست دەکەین کە لە سەرەتای شارستانییەتەوە تا ٢٠٠٣ دروستمان کردبوو، کە ئاوە نزیکەی ٥ ئێگزابایتە."

٤. داتای ٢ژان:

بەپێی خەمڵاندنی IDC بۆ Global DataSphere لە ٢٠٢٤ دا، ٢ژانە نزیکەی ٤٠٨ ئێگزابایت داتا دروست، کۆپی و بەکاردەهێنرێت. خەمڵاندنەکانی تر لە نێوان ٤٠٠ بۆ ٤٦٣ ئێگزابایتن، بەڵێ ژمارەکە خەمڵاندنێک ژمارەیی ورد.

تێبینی لەسەر ژمارەکان: هەموو ژمارەکانی ئەم باسەتە خەمڵاندنی زانستی و ئاماریین، نەک ژمارەیی یەکلاکەرەوە. بەتایبەتی ژمارەی داتا و ژمارەی جۆرە زیندەوەرەکان بەپێی شێوازی ژمارەیی دەگۆڕن.

هەژاری پەروەردە و شکستی خوێندن.. نووسینی: گەشاو عبدلقادر

پەروەردەی تاك كارێكی گرنگە بۆ پێگەیاندنی تاكێكی تەندروست ئەم پەروەردەیەش یەكەم جار لە ژینگەی خێزانەوە دەستپێدەكات كە یەكەم قوتابخانە ماڵە و یەكەم مامۆستا و بەڕێوبەر دایك و باوكە، دواتر قوتابخانە و پاشانیش كۆمەڵگا و ئاگەیاندن بۆیە وەك دایك و باوك و مامۆستا تا بتوانین تاك بە چاكی و بە باشی پەروەردە بكەین هێشتا كەمە.

بۆیە بەپێویستم زانی وەك مامۆستایەك لەسەر ئەزمونە گشتییەكانی پێلی دوانزەی ئەمسای هەژاری پەروەردە بنوسم.

(Educational Policy) ئەو وەخەیە کە تاك یان کۆمەڵگا دەرفەتی پێویستی بە پەروەردەکردن و فێرکردن نیە
کەواتە ئەوەی خوێندییەوە هەنگە بڕی هەژاری ئابوری و کەم دەرامەتیم بینیوە بەڵام هەژاری پەروەردەیم نەبینیوە کەواتە بابزانین چیە و چەند جۆرەکاری هەژاری پەروەردەیی هەیە؟

1 – هۆکارە خێزانیەکان:
دیارە هۆکاری خێزانی زۆر زۆرە بۆ پەروەردە کردنێکی هەژاری یەکێك لەو هۆکارانە کەم دەرامەتیە باری ئابوری و بژێوی خێزان کە دەتوانێت بەپێی پێویست داواکاری منداڵەکەی بە هەند وەر بگرێت، بۆنمونە لە پڵی دوانزە مامۆستای تایبەت و خول و موچە و داهات فێرگە و هاتو چۆ و جل و بەرگی پیویست ناتوانێت دابین بکات.
نەخوێندەواری دایك و باوك – ئەم خاڵە مەبەستم ئەوەنیە کە دایك و باوك نازانن بنوسن یان بخوێننەوە نا بەپێچەوانەوە لە ئێستادا زۆرینەی دایکان و باوکان توانای نوسین و خوێننەوەیان هەیە بەڵکو ئاستی هۆشیاری و گرنگی دانیان بە پەروەردەکردنی منداڵەکانیان و فێرکردنیان نیە، هەموان دەزانین بەشێکی دایکان و باوکان تەنها لەکۆتایی ساڵ کاتی تاقیکردنەوەکانی کۆتایی گرنگی بەمنداڵەکانیان دەدەن وەك ئەوەی هەمو ئامانجی خوێندنی ئەو ساڵە لەو تاقیکردنەوەی کۆتایی ساڵ کە کرابێتەوە، زۆر لە دایکان و باوکان بەپێی پێویست کاتی تەواو بۆ پەروەردە و فێر کردنی منداڵەکانیان دانانێن و بیر لە پەرەوەردە کردنیان ناکنەوە ئەوە لە کاتکدایە کە پێوەیستە کاتی دیاری کراو و گونجاویان بۆ دابنێن و پێویستی خوێندنیان بۆ دابین بکەن، جگە لەوەی کەشێکی پەروەردەیی و ئارامیان بۆ بەخسێنێت گەڕان و میوانداری کەم بکەنەوە، لەهەموی گرنگترە پەروەدەیان بکەن نەك ترس و دڵە ڕاوکێ یان تیا بچەسپێنن و لەکاتی خراپی دەر نەچونیان دوور بکەونەوە لە بەراورد و لێمەکردن و شەرمەزار کردنیان و ژیانیان لێ تاڵ بکەن و قسەکانیان تێقێنەر بێت، ئەمانە هەموی هۆکاری دواکەوتنی خوێندکاری پڵی دوانزەیە، وە نەبونی پەیوەندی لەنێوان خوێندکار و و خوێندگا.

2 – هۆکارێکی دیکەی شکستی خوێندنی پڵی دوانزەی ئامادەیی
دیارە ئەمساڵ لەهەمو ساڵێکی خوێندنی ساڵانی ڕابردو ڕێژەی دەرنەچون و مانەوەیان زۆر زۆر بوو ئەوەش تەنها یەك هۆکار نیە:
یەکەم : مامۆستا:
پێم ناخۆشە وەك مامۆستایەك هەرش بکەمە سەر مامۆستایان بەگشتی و مامۆستایانی پڵی دوانزە بەتایبەتی هەندێك مامۆستا تەنها

مەبەستیانە بازاڕ گەرم بکەن بە ڕێکلام کردن بەناو و بە وانەکەیان بۆنمونە (شێخی زیندەوەر زانی) یان (ئەنیشتاینی کورد) یان لێگاریتم و زەر ناونیشانی دیکە تێ بڕێی ئەوەندە بەتوانا و خەم خۆریان هەبێت کە خوێندکارێکی مامناوەند یان خوار مام ناوەند بگەیەننە ئاستێکی بەرز؟
یان ناو و ناوبانگیان تەنها بۆ ڕێکلام بێت یان بوون و دروستکردنی چەندین مەلزەمە ئەمە شان و باڵی وایە ئەوەیان پار وابو ئەمساڵ وایە و تەنها خۆ دەوڵەمەند کردن بێت یان بەرز کردنەوەی ئاستی زانستی و پەروەدەیی کەواتە وەزارەتی پەروەدە بۆچی هەمو کتێبەکانی پڕۆگرامی وەلا نانێ خۆ فڕخواز بەکاری ناهێنێت.
یان مامۆستای (بۆ ئەزمون) پڕۆلی دوانزە دەرسێتەوە خۆی و ئاستی زانستی لەسەر ئەوان تاقی دەکاتەوە هەشیانە لە منەتکردن بەسەر خوێندکاراندا هیچی تری پێنیە.
واهەستەکەم ئەو مامۆستایانەی کاریگەری تەواویان لەسەر بەرەوە بردنی پڕۆسەی خوێندکار هەیە خوێندن لەلایان خۆشەویست دەکات زەر کەمن، چونکە چەقبەستویی و نەبوونی زانیاری و بەپێی سیستەمی کۆن بەرەوە دەچن واناکەن خوێندن لەلایان جوان و خۆشەویست بێت.

دووەم : کێشە پەروەدەییەکانی تایبەت بە وەزارتی پەروەردە
بڕگومان کێشە پەروەدەییەکان بەدەر نیە لە هەکاری شکستی خوێندکار
- نەبونی پلانێکی باش و سەرکەوتوو
- بونی هەڵەی زەر و سەر تێکدەر لەخوێندکاران و بێ متمانەیی لە پرسیارە وزاریەکان
- گۆڕینی شێوازی پرسیاری وزاری
- قورسی پرسیارەکان و کەمی پرسیاری ئاسان
- داخڵ کردنی وانەی کوردی و عربی کە ساڵانی ڕابردوو ئەم دوو وانەیە داخڵ نەکراوە بۆ بەشە زانستیەکان
- زەری پشووەکان بەتایبەت کاتی شەڕی (ئەمریکا-ئیسرائیل و ئێران)
نەبونی جێگرەوەی خوێندن لەزەربەی خوێندنگاکان
- نزمی ئاستی فڕخوازان بەهۆی یارمەتی دانیان لەساڵانی ڕابردوو وەك بونی نمرەی بۆیار و دەرچون بە نمرەی (40) و پەنجاوەی خوێندکاران و زەر شتی دیکە

سێیەم : فڕخواز
هەمو ئەوانەی پشتر باسمان لێوەکرد هەکاری شکستە بەرەم لەگەڵ هەمو ئەمانە و کەم و کورتیەکانی بەرەم ئەگەر خوێندکاران

مەبەستیان بێت سەرکەوتو دەبن بەرام لە ئێستادا نەبونی جێش و خرێشی خوێندکار ێکابەری لەسەر ئاستی زیرەکی و نمرە لە نێوان خوێنکاران بێ فێر بوون وەرگرتن و گەێان بەدوای زانیاریەکان ێوو لە کەم بوونە، وە بونی مەلزەمە و مامێستای تایبەت و خوێندنی ناحوکمی هەمو ئەمانە جەنجاڵی و ئاڵزی دروستکردوە و سەرلە خوێنکاران دەشوێنێت، نەمانی هەستی بەرپرسیارێتی بەرامبەر بەخوێندن ئەمە لە لایەك لە لایەکی ترەوە داگیر کردنی مێشکیان بە بەکار هێنانی سێشیال میدیا و لێ بردنی کاتیان ئەمەش وادەکات ئاستیان زۆر زۆر خراپ بێت، نەبونی هیوایان بە دووا ڕۆژ کە دەزانن پرسەی پەروەردە و فێرکردن بەگشتی لەخزمەت منداڵی دەوڵەمەندەکاندایە، وە نەبونی دامەزراندن و نەخساندنی هەلی کار و زۆر شتی تر هەمو دەبێتە هۆکارێکی دیکەی شکست، متمانە بەخێ نەبوون و هۆکارێکی ترەێ ترس و دڵە ێاوکێ زاێ دەبێت بەسەریاندا کە ساێانی ێابردووتر ئاستیان زۆر زۆر باشتر بووە بەرام لە پڵی دوانزە وردە وردە دادەبەزیت بەتایبەت لەکاتی تاقیکردنەوەی وزاری وە نازانن کات بەڕوە بەرن و پلان بێ کاتیان دابنێن بێ چارە سەر و بەرزکردنەوەی ئاستی خوێندکار.
ئەم سێ کوچکەیە (خوێندن – خوێندکار – قوتابخانە کەمەگا) هەرسێکیان کاری باش ئەنجام بدەن بێیە ئەمە دوبارە نەبێتەوە.

نووسینی:
گەشاو عبدلقادر
ێاهەنەری پەروەردەیی

شاعیرێ لاوکانی عێراق-1- عامر ئڵتێیب.. ئا: عێبدولموتڵیب عێبدوڕا

(1)

من شاعیرێکی لادێیم، قژرزباری ئینتێرنێتم

(عامر ئەلتەیب)ی شاعیر، کار لەسەر نووسینی پەخشانشیعر دەکات؛ بە زمانێکی سەرنجاکێش و هەستێکی قووڵی پێ لە جۆش و خرۆش دەنووسێت. لە کردەی نووسینی شیعریدا تەکنیکی کۆپلە کۆپلەکردن لە ژێر یەک ناونیشانی سەرەکیدا بەکار دەبات؛ هەندێک جار کۆپلەکان لە ناو یەک دەقدا گۆشە پەدەدات و لەژێر یەک ناونیشان کۆیان دەکاتەوە.. بە نموونە: لە کۆمەڵە شیعریی «خەڵکە سووزەکانی خوێن» کە ساڵی (٢٠١٩) چاپکراوە.

لە چاوپێکەوتنێکدا شاعیر دەڵێ: من شاعیرێکی لادێیم، حەزم لە گوندە، سروشت لە لادێدا سازێکی بە هاوتای هەیە. هووبارەکان بە وریاییەوە تەدەپڕن و نهێنییەکان لەگڵ خۆیاندا دەبەن، باڵندەکان دەفڕن و دەنیشنەوە. بەڵاستی لادێ ئارەزووی خوێندنەوە دەوروژێنێ.. جارێک گوتم خەر لە گونددا چوار جار هەڵدێت، بەڵام هیچ کەس بەوای نەکردا! سەبارەت بە کتێبیش، خوێندنەوەی تامەزرۆ بە هەموو ڕەگەزێک کتێب دەستدەخات و دەیخوێنێتەوە، ساتەوەختی گونجاو بۆ خوێندنەوە دەسازێنێت.

شارەکان خوێنکی گەورە و جیهانێکی پڕ لە دەنگەدەنگن، بەڵام من پێم خۆشە وەک ڕەبوارێک سەردانی شار بکەم؛ نیشتەجێبوونم لە لادێ هەستی ئارامی و سەزم پێ دەبەخشێت.

هەمیشە شاعیری هەشیار دەتوانێت خۆی لە زەنگاوی لایەنە نەرێنییەکانی (تەکنەلۆژیا)، فەسبووکە بەدوور بگرێت و وەک ئامرازێک بۆ پەیوەندی، ڕەشنبیریی و ناسیاوی… باوەشی بۆ بکاتەوە، کە دواتر لە ئاستی داهێنان و مرۆڤایەتیدا دەستایەتییەکی بەرهەمدار پێکدەهێنێت. کەواتە بۆ ئەوەی گوێ بدەینە نەرێنییەکانی ئینتەرنێت، دەتوانین سوودێکی زۆر گەورەی لێوەربگرین؛ من چی لەووی زانیاری و کتێبەوە، یان لە ووی ناسین و پەیوەندییەوە سوودێکی زۆرم لێوەرگرتووە. دەتوانم بۆ تۆنکی لادێیانە و دایکانە بڵێم: فەیسبووک پێشنیاری کەسانێکت بۆ دەکات کە پێی وایە دەیانناسیت و تۆش بڕدەوام بەرەو ووی خۆت دەبیتەوە دەربارەی ئەو کەسانەی کە دەتوانیت پەیوەندیی دەستایەتیی هەمیشەییان لەگەڵدا دروست بکەیت.

(عامر ئەلتەیب)ی شاعیر دەڵێ: پەخشانشیعر یەکە جۆر نییە، بە ڕەچاوی ئەو شاعیرە باشانەی کە دەینووسن؛ ئەوش بیروڕای جیاواز لە بارەی پەخشانشیعر دەخاتەوە. هەروەها دەڵێ بە من داهاتوو بگشتی دوورە… داهاتووی من ئەستایە.

چەند کۆپلەیەک لە شیعرەکانی عامر ئەلتەیب
لەسەر نیوە پرتقاڵ،

وێنەی ماڵکم بۆ کێشایت؛
بۆم چی بکەم،
ڕۆگای نەوانمان پچڕاوە.
زەنگ لە دوورەوە دەنگی بێ،
بۆ ئاوێنە
ئامادە بم
بۆ کەچکردن.
دایکم بۆ باک، پێچەوانەی خۆشەویستی
مەم و چەقۆ بەکار دەنێت
بۆ ئاوێنە
هەموو شتێ وێران نەبێ.
بۆ دەستی خەم
بۆشک لە پرتقاڵەکێ
پاک دەکەم،
لێت لێتی دەکەم!
دەمم پێ دەبڕ لە وشە
و دەم بۆ ئاوێنە
پێتان بڵێم: یان هەر هەموو
بۆ یەکجاری،
یان یەک وشە،
وردیلە وەک ئەسکی ماسی
چونکە بەم جۆرە یان زێتر سەرکەوتووم
و داوا زیاترم لە ناکرێت
هەڵەوەر بم.
حەزم دەکرد دەمی پیرەژنەکم بوایە؛
کە لەوەکانم دەلەرزن،
حیکمەتم لە دەم بێتە دەر!
وەک ئامۆژگاری باوەشی خەم دەکەموە،
بڵێم لە ناخەوە دەگریم
ئاو کاتانێ چاوم دەکەوێ
بۆ ماڵە هەژارەکان
ئاو کاتانێ
سەبرێ هەنگاوەکانمان
بۆ هیچەوە
گرێ دراون.

★★★

خەشم دەوێیت؛

چونکە مردووەکان دەتوانن
دەست لە گوێ دەن
و گوێ بە سرودەکان بگرن،
فرمێسکەکانیش دەتوانن
لە چاوێ نوقاوەکاندا گەرم دابەن
لە سەمای تاقگەکانیشدا ئارام بگرن.
***
یەکە حەزم لە پەکەنینە
و دوو حەزم بە گریان دەچێ
بەڵام چاوی مرۆڤ نەشکێ،
کەواتە تۆ چی دەبینی؟
ترسەکم هەیە لە جەنگ
و دەنیاییش بە دامان و لەناوچوون،
کەواتە تۆ سەیر بکە
لە پێش هەموو شتەکاندا
کامیان درژ دەکرێتەوە
و کامیان زیندو دەمێنێ..
من دوو مردنم لەپێشە،
هەر یەکەکیان
ترسناکە و بەسوورە
و هەر تەنها بە ئاوەڕ دەبێت تەم خەش بوێت
مەترسیدارێ ئاو کاتی
نەوانیان
بەیەك دەلکێنم!
**
لە شیعردا
ماڵێکە هەیە
لە نێوان دیوارەکانی ناتوانم بەسەمەوە،
چەندان ژووریش
کە ناتوانم چراکانیان بکوژێنمەوە،
منداڵانێک
ناتوانم ڕوویان پێ بدەم
و یارییان لەگەڵدا بکەم،
گەلێکە لە مەم
کە هەمیشە
پێویستییان بە چاودێریە؛
لەدواین جار

لە بەرامبەر بەک وشەی گەرم و سەزدار
چاوی خەم لە دەنوقێنم
و ئەویش کز کز دەتوێتەوە!
**

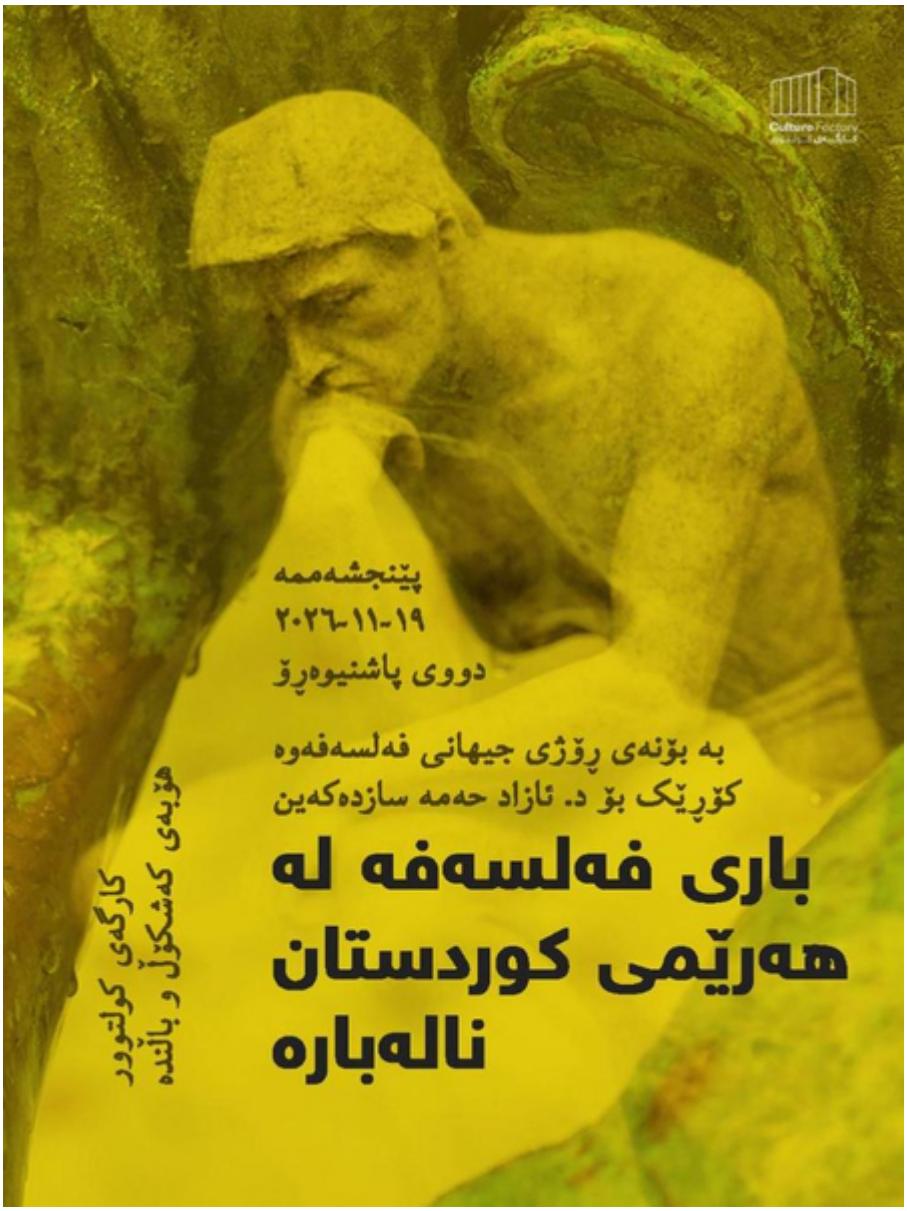
(عامر ئەلتەیب)
شاعیری هاوچەرخی عەراقی، ساڵی ١٩٩٠ لە شاری (سوەر)ی پارێزگای (واست) لەدایکبووە. بەوانامەی بەکالەریۆسی لە کەلەژی زانستی زانکۆی بەسرە بەدەستهێناوە، سەرباری بەدەستهێنانی بەوانامەی بەکالەریۆس لە ئەندازیاریی (شەردنی بیرە نەوتەکان) لە زانکۆی تەکساس. بە یەکەک لە شاعیرانی دیاری (پێخشانە شیعر) دەژمەردرێت. لە ساڵی ٢٠١٨دا یەکەم کەمەڵە شیعری بە ناونیشانی (زیاتر لە مردنەک بە یەک پەنجە)ی بەاوکردەوە. دواتر لە نەوان ساڵانی ٢٠١٨ بە ٢٠٢١ شەش کەمەڵەی تری بە دوای یەکتردەوە بەاو کردەوە. لە ساڵی ٢٠١٨ خەڵاتی یەکێتیی گشتیی ئەدیبان و نووسەرانی عەراقی لەسەگای کەمەڵە شیعری دووەمی «وەک دوو دار بە تەنها وەستاوە» وەرگرتووە.
کەمەڵە شیعرەکانی:
1- وەک دوو دار بە تەنها وەستاوە.
2- خەڵکە سەوزەکانی خوەن.
3- تەمەن درێژی بە کەسکی تر.
4- نەک تەنها بە چوانگ تسو.
5- کردارە هەمیشە ئابردووەکان.
6- ئاسمانەکی دوور وەک گەڵەکی کراوە.

ئا: عەبدولموتەلیب عەبدوڵا

سەرچاوە:
بەوانە: ئینتەرنێت.

- عامر الطيب.. أنا شاعرٌ قرويّ وأدين للإنترنت بالكثير
diffah › https://diffah.alaraby.co.uk.
- باقة من قصائد الشاعر العراقي عامر الطيب : رغبة بالضحك …
ميزان الزمان https://mizanalzaman.com › .

بۆنەی رۆژی جیهانی فەلسەفەوە کۆڕێک سازدەکرێت بۆ د. ئازاد حەمە لە کارگەی کولتوور \ هۆبەی کەشکۆڵ و بانێندە

پێنجشەممە ١٩-١١-٢٠٢٦

دووی پاشنیوە..